

Edmund Chromiński

Rektor w latach 1926–1928

Hieronim Sieński
Biblioteka Główna AGH

Edmund Chromiński urodził się 8 listopada 1874 roku w Rykach, w rodzinie lekarza. W 1896 roku ukończył Gimnazjum św. Anny w Krakowie i rozpoczął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jednak jego zainteresowania były zdecydowanie techniczne i po dwóch latach nauki – w 1898 roku – przeniósł się na Wydział Budowy Maszyn Szkoły Politechnicznej we Lwowie, gdzie w 1901 roku otrzymał dyplom inżyniera mechanika. W tym samym roku, po odbyciu praktyki w kilku zakładach mechanicznych, wyjechał do Wiednia i został asystentem w Wiedeńskim Stowarzyszeniu Dozoru Kotłów. W styczniu 1902 roku, po utworzeniu oddziału tego Stowarzyszenia w Krakowie, został mianowany drugim inspektorem kotłowym. Stowarzyszenie swoją działalnością obejmowało zachodnią Galicję, gdzie istniało 700 jednostek kotłowych. Do jego obowiązków należała kontrola pracy kotłów, przeprowadzania na nich prób wodnych oraz badania maszyn parowych. Po wybuchu wojny w 1914 roku, zmuszony został – jako poddany rosyjski – do opuszczenia Krakowa. Przez dwa lata mieszkał w Poroninie, następnie powrócił do Krakowa i w 1917 roku objął dawne stanowisko. Po odzyskaniu niepodległości, oddziały Stowarzyszenia – Warszawski, Krakowski i Lwowski – w 1919 roku zostały połączone w Warszawskie Stowarzyszenie Dozoru Kotłów. Do zarządu, którego był kilkakrotnie wybierany. W 1921 roku został mianowany profesorem kontraktowym Akademii Górniczej. 4 sierpnia 1922 roku postanowieniem Naczelnika Państwa mianowany został profesorem zwyczajnym. Jako profesor, 11 września 1922 roku przed Rektorem AG profesorem Antonim Hoborskim złożył Akt Przysięgi: „Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, że na powierzonym mi stanowisku nauczycielskim przyczyniać się będę w mym zakresie działania ze wszystkich sił do ugruntowania wolności, niepodległości i potęgi Rzeczypospolitej Polskiej, której zawsze wiernie służyć będę, wszystkich obywateli kraju w równym mając zachowaniu, przepisów prawa strzec będę pilnie, obowiązki mego urzędu sprawować gorliwie i sumiennie, a tajemnicy urzędowej dochować. Tak mi Panie Boże dopomóż”.

Wykładał termodynamikę, kotły parowe, maszyny tłokowe i maszyny wirujące. W 1923 roku przedmioty te zostały połączone w jeden przedmiot i nazwane Maszynoznawstwo II.

Był jednym ze współorganizatorów Wydziału Hutniczego i w latach 1923–1925 pełnił funkcję dziekana tego wydziału. W tym czasie opracował, wraz z profesorem J. Krauze, przepisy o studiach w AG. W latach 1926–1928 był Rektorem Akademii Górniczej, a w latach 1928–1930 prorektorem.

Finansowo był to szczególnie trudny czas i przez całą kadencję borykał się problemami finansowymi na budowę budynku głównego akademii i obiektów pomocniczych. Jednocześnie efektywnie zabiegał i pertraktował z przedstawicielami przemysłu o dotacje na rzecz akademii, czego pozytywnym wynikiem była decyzja Górnośląskiego Związku Przemysłowców Górniczych i Hutniczych o podatku, po groszu każdej tony węgla, na budowę laboratorium maszynowego, które zostało wybudowane w latach 1926–1928. Nakreślił też ogólny projekt tego obiektu. Jednakże pełne wyposażenie laboratorium nastąpiło w 1936 roku. Przemysł metalowy także przyszedł tej inicjatywie z pomocą. Fabryka Zieleniewskiego ofiarowała lokomobilę, silnik parowy i dwa silniki spalino-we, Syndykat Hut Żelaznych przeznaczył około 100 000 złotych na dalszą rozbudowę laboratorium, Rybnickie Gwarectwo Węglowe ofiarowało 10 000 złotych na insygnia i rektorskie togi. Jako rektor przedłożył wtedy, zaakceptowany przez władze Krakowa, projekt zaciągnięcia przez Gminę Miasta Krakowa pożyczki bankowej na dalszą budowę. Na stworzenie tego laboratorium i doprowadzenie do pełnego wykorzystania poświęcił wiele wysiłku i pracy. Został aresztowany przez gestapo 6 listopada 1939 roku w ramach „Sonderaktion Krakau” i więziony w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen. Wolność odzyskał 8 lutego 1940 roku. Powrócił do Krakowa i pracował w Państwowej Szkole Technicznej Górniczo-Hutniczo-Mierniczej na Krzemionkach i jednocześnie brał udział w taj-

fot. Archiwum BG AGH

Profesor Edmund Chromiński

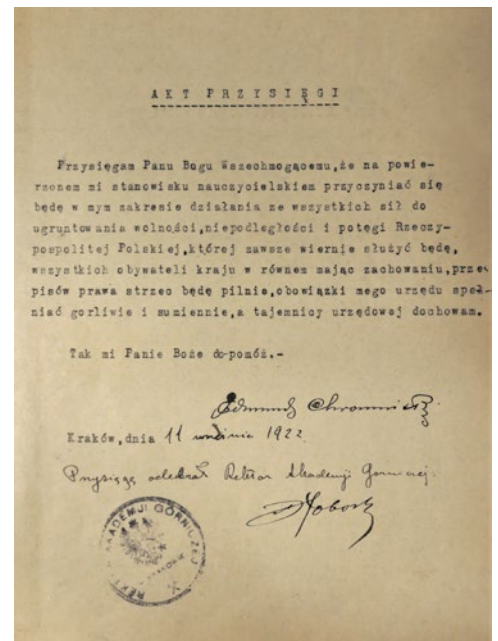
fot. Koncern Ilustrowany Kurier Codzienny - Archiwum Ilustracji

Profesor Edmund Chromiński

Budynek laboratorium maszynowego wybudowanego w latach 1926-1928 staraniem rektora prof. Edmunda Chromińskiego

nym nauczaniu AG. W styczniu 1941 roku profesor znalazł się na stałej liście osób otrzymujących pomoc materialną. Akcja ta zorganizowana została przez Polaków w Lizbonie, przy poparciu Polskiego Czerwonego Krzyża i polegała na co miesięcznej

fot. Archiwum AGH

Akt przysięgi profesorskiej

wysyłce paczek. Otrzymał, między innymi: płaszcz męski, buty i dwie pary skarpet.

Po wojnie powrócił do wykładów z Maszynoznawstwa II, które w wyniku wielu reorganizacji ulegało ciągłym modyfikacjom zarówno w treści, jak i nazwie. W 1946 roku Ministerstwo Oświaty wydało mu specjalną zgodę pozwalającą na prowadzenie wykładów w roku akademickim 1946/1947, mimo przekroczenia 72 lat. Profesor całe swoje życie poświęcił pracy w dziedzinie budowy i eksploatacji kotłów parowych ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień cieplnych i był autorytetem w tej specjalności. Jedną z większych prac naukowych prowadzonych przez profesora było badanie różnych gatunków węgla dla określenia charakterystyki ich spalania w paleniskach kotłów parowych. Celem tej pracy było umożliwienie doboru odpowiedniego węgla w zależności od konstrukcji komory paleniskowej i rodzaju rusztu. Aby zrealizować te badania musiał w pierwszym rzędzie rozwiązać problem zwiększenia stopnia dokładności analizy spalin. Wiele też czasu poświęcił na ulepszenie pierwotnej konstrukcji rozszerzonego aparatu Orsta. W nowo zbudowanym aparacie uzyskiwał zupełnie zadowalające wyniki, a błąd odczytywanych wielkości wahał się w setnych procenta. Częściowe wyniki przeprowadzonych badań opublikował w 1936 roku w pracy *Sprawność kotłów parowych*. Udowadniając w niej konieczność stosowania dla danych konstrukcji kotłów ściśle określonego paliwa. Publikował również i inne efekty swoich badań. W pracy *Metan w spalinach* stwierdził, że wodór pojawia się w spalinach pochodzących ze spalania węgla kamiennego

fot. H. Sienński

sporadycznie, metan natomiast jest ich stałym składnikiem, a zawartość jego zależy od rodzaju węgla. Wszystkie Jego prace charakteryzuje duża wnikliwość i pomysłowość w ustalaniu metod badań oraz wielka dokładność. Był autorem podręcznika *Kotły parowe i ich obsługa*, który do 1952 roku był jedyną książką z tego zakresu w języku polskim. Stanowiła ona źródło cennych wiadomości praktycznych, przeznaczona zasadniczo dla personelu kotłowni służyła również, jako pomocniczy podręcznik studentom uczelni technicznych. Do 1951 roku ukazało się sześć wydań, co dobitnie świadczy o jej wartości. Została przetłumaczona na język rosyjski. 30 listopada 1953 roku Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki w specjalnym zaświadczeniu poinformowała, że profesor zwyczajny Katedry Maszynoznawstwa Wydziału Mechanizacji Górnictwa i Hutnictwa AGH uzyskał stopień naukowy doktora nauk technicznych. W uznaniu zasług odznaczony został Medalem za Długoletnią Służbę i Medalem Zwycięstwa i Wolności. W 1953 roku profesor Jan Sentek tak o nim pisał: „Jako kierownik Katedry Maszynoznawstwa II opracował plany i zorganizował akcję budowy laboratorium maszynowego, które w tym czasie było najlepsze w Polsce. Poziom wykładów prof. Chromińskiego był zawsze tak wysoki, że cały szereg jego wychowanków, zajmujących dziś wybitne stanowiska, z uznaniem je wspomina. Ceniony jest jako rzeczoznawca w dziedzinie energetyki i ma za sobą kilkadziesiąt ekspertyz, które przyczyniły się do podniesienia oszczędności w zużyciu paliwa. Dziś jeszcze w sprawach poważniejszych zostaje wzywany do wydania opinii. Obecnie wykłada na kursach magisterskich, czuwa nad poziomem swych asystentów i wkłada dużo pracy na podniesienie ich wiadomości technicznych. Żywo interesuje się przebiegiem ćwiczeń i chętnie dzieli się swym dużym doświadczeniem dydaktycznym i naukowym”.

Profesor Edmund Chromiński zmarł 11 września 1954 roku w Krakowie. Pochowany został na cmentarzu Rakowickim. Kwatery HB, rząd ptn., miejsce 10, Grobowiec Rodziny Haberków. Profesor pozostał w pamięci, jako człowiek o nieprzeciętnej indywidualności, niezwykle wytrwałości i kryształowym charakterze. Wymagający i surowy zarówno dla siebie jak i otoczenia, cieszył się wielkim szacunkiem, uznaniem i sympatią. Do końca swego życia, mimo podeszłego wieku pracował ofiarnie, prowadząc prawie do ostatnich chwil wykłady.

W 1933 roku Kazimierz T. Pochwaliński namalował jego portret rektorski, który podczas wojny został zniszczony. W 1958 roku nowy portret, który znajduje się w auli głównej AGH, namalował Leon Kowalski.

fot. Archiwum AGH

Portret rektorski prof. Edmunda Chromińskiego autorstwa Leona Kowalskiego

Źródła do biogramu:

- Akta osobowe (AGH) – Edmund Chromiński, [foto]
- Nowakowski A., Wnęć Z.: Wspomnienia o zmarłych profesorach Wydziału : Prof. dr inż. Edmund Chromiński (1874-1954). Zeszyty Naukowe AGH; nr 367. [Seria] Metalurgia i Odlewnictwo 1973, z. 51, s. 41–42
- Paczyńska I.: Aktion gegen Universitäts-Professoren: (Kraków, 6 listopada 1939 roku) i okupacyjne losy aresztowanych. Kraków 2019, s. 203–848, [foto]
- Poczet Rektorów AGH: lata 1919-1961: Edmund Chromiński (1874-1954). Biuletyn AGH 2013, wyd. spec. z okazji 100-lecia powołania Akademii Górniczej, s. 14, [foto]
- Słownik biograficzny techników polskich. Z. 4/5. Red. nac. T. Skarzyński. Warszawa 1994, s. 21–22
- Tomczyk M.: 75. rocznica „Sonderaktion Krakau”. Biuletyn AGH 2014, nr 83, s. 8-9, [foto]
- Wielka Księga 85-lecia Akademii Górniczo-Hutniczej. [Oprac.] zespół aut. K. Pikoń (red. naczelny), A. Sokołowska (dyrektor projektu), K. Pikoń. Gliwice 2004, s. 51–52, [foto]
- Wyrok na Uniwersytecie Jagiellońskim 6 listopada 1939. Pod red. L. Hajdukiewicza. Kraków 1989, s. 276–277, [foto]
- Życiorysy profesorów i asystentów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (1919–1964). Red. M. Odlanicki-Poczebutt. Kraków 1965, s. 38–41 (Zeszyty Naukowe. Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie; nr 41, z. spec. 4)